ВАЗОРАТИ МОЛИЯИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ МОЛИЯ ВА ИҚТИСОДИ ТОҶИКИСТОН

Дастури методӣ
доир ба гузаронидани таҷрибаомӯзии таълимӣ, истеҳсолӣ ва пешаздипломӣ донишҷӯёни ихтисоси 1-25010500-Омор

Душанбе – 2022

Муаллифон:
Иматчоев З.Х., н.и.и., дотсент, мудири кафедраи омори ДДМИТ.
Попов Н.А., н.и.и., дотсент, Сардори шуъбаи омодакунии кадрҳои илмӣ ва илми педагогии ДДМИТ.
Холов Р.Ш., муаллими калони кафедраи омори ДДМИТ.

Зери таҳрири умумии н.и.и., дотсент Иматчоев З.Х.

Муқарризон:
Мираков Қ.М., н.и.т., дотсенти кафедраи фаъолияти гумрукии ДДМИТ.
Мирзоев С.С., н.и.и., дотсент, мудири кафедраи омори ДМТ.

Ҳуруфчин: Давлатёрова Б.Ҷ., оператор-ҳуҷҷатнигори кафедраи омор

Иматчоев З.Х., Попов Н.А., Холов Р.Ш., Дастури методӣ –Душанбе: КВД «Парки технологӣ»-и ДДМИТ, 2022. – 30 саҳ.

Дастури методӣ доир ба гузаронидани таҷрибаомӯзии таълимию истеҳсолии донишҷӯён, ДДМИТ, 2022

Дастури методӣ доир ба гузаронидани таҷрибаомӯзии таълимию истеҳсолии донишҷӯён мувофиқи нақшаи таълимии ихтисоси «1-250105»-«Омор» таҳия шудааст. Дастури методии мазкур ба донишҷӯён имкон медиҳад усулҳои ҷамъбасткунӣ, пешниҳоди иттилоот ва таҳлили ҳодисаҳои тадқиқшавандаро аз худ намуда, сатҳи омодагӣ ва касбиашонро баланд бардоранд.

Бо қарори ШИМ – и ДДМИТ № 7/4.13 аз 23.02.2022 сол ба чоп тавсия дода шуд.

© Коллективи муаллифон, 2022

Пешгуфтор

Дар давраи гузариш ба муносибатҳои бозорӣ таҷрибаомӯзии таълимӣ, истеҳсолӣ ва пешаздипломӣ донишҷӯён дар мақомоти давлатӣ ва корхонаву муасисаҳои истеҳсолии ҷумҳурӣ, новобаста аз шакли моликияташон ҳамкории тарафайнро талаб менамояд. Зеро ки таклифот (дархостҳо)-и муассисаҳои олии таълимӣ оид ба ташкили таҷрибаомӯзии донишҷӯён аз ҷониби муассисаҳо дастгирӣ наёбад ҳам, вале тибқи Стандарти давлатии таҳсилот дар муассисаҳои олии касбӣ гузаронидани таҷрибаомӯзӣ ҳамчун талаботи зарурӣ ва ҳатмӣ боқӣ мондааст. Аз ин хотир, таъмини донишҷӯён бо ҳуҷҷатҳои меъёрӣ ва маслиҳатҳои судманд оид ба таҷрибаомӯзӣ гарави самаранок ташкил ва гузаронидани он мебошад.

Тибқи фармони Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон № 2453 аз 07 октябри соли 2010 дар муассисаҳо гузаронидани таҷрибаомӯзӣ ҳамкории тарафайнро тақозо менамояд.

Ҷузъи муҳими ташкил ва гузаронидани таҷрибаомӯзии донишҷӯён таъмини онҳо бо «Дастури методӣ доир ба таҷрибаомӯзии донишҷӯён» (барои ихтисоси «1-250105»-«Омор») ба ҳисоб меравад. Бинобар ин устодони кафедраи «Омор» номзади илми иқтисод, дотсент Иматшоев З.Х.,

н.и.и.,дотсент Попов Н.А. ва муаллими калон Холов Р.Ш. дастури мазкурро таҳия намуда, пешкаши донишҷӯён гардониданд.

Дар дастури методии мазкур ба таври муфассал роҷеъ ба ташкил ва тартиби гузаронидани таҷрибаомӯзӣ, мақсад, вазифа ва мазмуни таҷбаомӯзии таълимӣ, истеҳсолӣ ва пешаздипломӣ инчунин барасмиятдарории маводҳои ҳисобот маълумот дода мешавад. Истифодаи дастури методӣ имконият медиҳад донишҷӯёни ихтисоси «Омор» нақшаҳои фардиро мувофиқи барномаи таҷрибаомӯзӣ иҷро карда, ҳисоботро доир ба таҷрибаомӯзӣ дар мӯҳлати муқарраршуда омода намуда, ҳимоя намоянд.

1. Ташкил ва тартиби гузаронидани таҷрибаомӯзӣ

Дар асоси қарордоди тарафайни ДДМИТ бо субъектҳои иқтисодиёт Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон (агенти омори вилоятӣ, шӯъбаҳои омори шаҳрӣ ва ноҳиявӣ), вазорату идораҳо, корхонаҳо, ташкилотҳои савдо, бонкҳо, мақомоти андоз, мақомоти молия, ширкатҳои суғуртавӣ, ширкатҳои рекламадеҳӣ, васоити умумии ахбор таҷрибаомӯзӣ ташкил карда мешавад. Донишҷӯи таҷрибаомӯз метавонад ҷои таҷрибаомӯзиро мустақилона интихоб намуда, дар ин хусус ба кафедра сари вақт хабар диҳад.

Гузаронидани таҷрибаомӯзӣ дар чунин сохторҳои иқтисодиёт ба донишҷӯён имкон медиҳад бо самтҳои асосии фаъолияти худ, инчунин дастрас кардани иттилоотҳои оморӣ барои таҳияи ҳисобот, кори курсӣ ва рисолаи хатмкунӣ шиносоӣ пайдо намуда малакаи амалӣ ҳосил намояд.

Кафедраи «Омор» дар асоси ариза донишҷӯи таҷрибаомузро бо субъектҳои иқтисодиёт вобаста намуда, бо фармоиши ректори ДДМИТ ба он ҷойҳо равона карда мешаванд.

Пеш аз оғози таҷрибаомӯзӣ ба донишҷӯён доир ба гузаронидани таҷрибаомӯзӣ маслиҳатҳо ва супоришҳои фардӣ дода мешаванд. Супоришҳоро роҳбарони таҷрибаомӯзӣ пешниҳод менамоянд. Супориши фардӣ дар рӯзномаи таҷрибомӯзӣ қайд карда шуда, аз тарафи роҳбарони вобасташудаи таҷрибаомӯзӣ имзо гузошта мешавад.

Тартиби гузаронидани таҷрибаомӯзӣ аз рӯи нақша ки ба ҳар нафар донишҷӯ дар мувофиқа бо дастури методӣ оид ба таҷрибаомӯзии таълимӣ, истеҳсолӣ ва пешаздипломӣ объекти таҷрибаомӯзӣ, инчунин бо назардошти таҷрибаомӯзӣ дар корхона (ташкилот, муассиса) муайян карда мешавад. Бо мақсади беҳтар омода будан ба таҷрибаомӯзӣ донишҷӯ ӯҳдадор аст, бо барнома ва мазмуни корҳои минбаъда шинос шуда, адабиётҳои тавсияшударо

ҷамъ оварад ва муфассал омӯзад. Тартиби ҷамъоварӣ ва коркарди маводҳо бо роҳбари таҷрибаомӯзӣ мувофиқа кунонида мешавад.

Пеш аз баохиррасии таҷрибаомӯзӣ донишҷӯ бояд натиҷаҳои корҳои худро доир ба таҳияи ҳисобот бо роҳбари таҷрибаомузӣ муҳокима намояд.

Роҳбарии методӣ ва илмии таҷрибаомӯзиро роҳбари таҷрибаомӯзӣ ки аз устодони соҳибтаҷрибаи кафедра таъин шудааст, ба ӯҳда дорад. Вай барои ҳалли масъалаҳои ташкилӣ бо донишҷӯён маҷлис гузаронида, ӯҳдадор аст ки дар таҳияи нақшаи кории тақвимӣ кӯмак расонад, аз рафти иҷрои он назорат намуда, доир ба масъалаҳои таҷрибаомӯзӣ ва таҳияи ҳисобот маслиҳат диҳад, инчунин сифати корҳоро тафтиш намояд.

Роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз кафедраи «Омор» ӯҳдадор аст:

- бо роҳбар аз муассисаи таҷрибаомӯзӣ бо таври муштарак нақшаи тақвимии кории донишҷӯро таҳия намояд;

- ба донишҷӯён доир ба масъалаи гузаронидани таҷрибаомӯзӣ ва таҳияи ҳисобот маслиҳатҳо диҳад;

- сифати корҳои донишҷуро тафтиш намояд.

Роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз муассиса аз тарафи роҳбарияти корхонаи базавӣ (муассиса) таъин карда мешавад ва ӯҳдадор аст:

- дар таҳияи нақшаи тақвимии таҷрибаомӯзии донишҷӯён иштирок намояд;

- донишҷӯро бо ҷои корӣ таъмин намуда, бо қоидаҳои тартиботи дохилии ташкилот, омода намудани ҳисобот ва дастурамалҳои зарурӣ шинос намуда, иҷрои онҳоро назорат кунад, то ин ки супоришҳои додашуда бамавқеъ ва хушсифат иҷро гарданд;

- доир ба ҷамъоварӣ ва коркарди маълумотҳои оморӣ маслиҳатҳо дода, имконият фароҳам намояд;

- дар интихоби маводҳо ва санҷиши сифати корҳои иҷрошуда ва ҳисобот ёрӣ расонад;

- баъд аз баохиррасии мӯҳлати таҷрибаомӯзӣ додани тавсифнома (характеристика)-и хаттӣ ба фаъолияти кории таҷрибаомӯз, тафтиш ва тасдиқ кардани ҳисоботи таҳиякардаи донишҷӯ;

Назорати ҷориро аз рафти кории донишҷӯ роҳбари аз муассисаи таҷрибаомӯзӣ таъиншуда амалӣ менамояд. Мӯҳлати таҷрибаомӯзӣ ва реҷаи кории донишҷӯи таҷрибаомӯз дар муассисаи таҷрибаомӯзӣ бо роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз ДДМИТ ва роҳбарияти ташкилоти қабулкунанда мувофиқа кунонида мешавад.

Донишҷӯи таҷрибаомӯз ӯҳдадор аст:

- мутобиқи нақшаи тақвимӣ, ки бо роҳбарони таҷрибаомӯзӣ мувофиқат карда шудааст ба муассисаи таҷрибаомӯзӣ ҳозир шавад;

- талаботи интизоми истеҳсолӣ-меҳнатиро, ки дар корхона (муассиса, ташкилот, фирма) муқаррар шудааст, иҷро намояд;

- дар фаъолияти ҷории истеҳсолии корхона (муассиса, ташкилот, фирма) бевосита иштирок намояд;

- ба нишондодҳои роҳбарони таҷрибаомӯзӣ пайравӣ намояд, маводҳоро барои таҳияи ҳисобот омода созад, ҳисоботи таҳияшудаи таҷрибаомӯзиро ба расмият дароварда, дар мӯҳлати муқарраршуда ҳимоя намояд.

Таҷрибаомӯз бояд на танҳо услуби корҳоро аз бар намояд, инчунин алоқаи корҳои методиеро, ки дар шӯъба (қисм) гузаронидааст, дар алоқамандӣ бо дигар шӯъба (қисм)-ҳои корхона бо мақсади ҷамъбасти натиҷаҳои таҷрибаомӯзӣ иҷро намояд. Дар ҳолати пайдо шудани мушкилот доир ба иҷрои вазифаҳои таҷрибаомӯзӣ, ки бо хусусияти корҳо алоқамандӣ доранд, донишҷӯ ҳатман оид ба чунин ҳолатҳо ба роҳбари таъиншудаи таҷрибаомӯзӣ аз донишкада мурочиат намояд.

2. Мақсад, вазифа ва мазмуни таҷрибаомӯзӣ

2.1 Таҷрибаомӯзии таълимӣ.

Мақсади таҷрибаомӯзии таълимӣ аз муфассалгардонӣ ва мустаҳкам кардани донишҳои назариявие, ки донишҷӯён дар

давоми таҳсил азхуд намудаанд инчунин ҳосил кардани малакаи амалӣ доир ба ихтисоси худ иборат аст. Вазифаҳои асосии таҷрибаомӯзии таълимӣ инҳоянд:

- истифодаи донишҳои назариявӣ дар соҳаи амалии мушаххаси омор;

- шиносоӣ бо ташкили сохтор ва мазмуни корҳои оморӣ дар корхона (муассиса);

- шиносоӣ бо технологияи ҷамъоварӣ ва коркарди ҳисоботҳое, ки корхона (муассиса, ташкилот) ба мақомоти омор пешниҳод менамоянд;

- иштирок дар таҳияи ҳисоботҳои ҷамъбастии мақомотҳои омор аз рӯи сохтори тобеӣ;

- ҷамъоварӣ ва коркарди маводҳо барои навиштани қайдҳои таҳлилӣ ва кори курсӣ;

- шиносоӣ бо ташкили коркарди иттилоотҳои оморӣ дар маркази ҳисоббарории мақомоти территориявии омор;

- ҳосил кардани таҷриба доир ба муҳити коллективи меҳнатӣ, барқарор кардани алоқа бо ҳамкорон доир ба корҳо;

Таҷрибаомӯзии таълимӣ аз ду давра иборат аст:

1. Шиносоӣ бо вазифа ва сохтори мақомоти омор;

2. Фаъолияти амалӣ дар яке аз шӯъбаҳои мақомоти омор.

Дар давраи якум донишҷӯён бояд бо мақсад, вазифа, фаъолият, ҳуқуқ, ӯҳдадориҳо, ташкили сохтори корхона, муассиса, ташкилот шинос шаванд.

Дар давраи дуюм донишҷӯён бояд дар яке аз шӯъбаҳо ба сифати таҷрибаомӯз вақти асосии худро сарф намояд. Дар ин марҳила донишҷӯён бояд чунин намуди корҳоро ба анҷом расонанд:

- омӯзиши сохтор ва вазифаҳои шӯъба, дастурамали вазифавии роҳбарон ва мутахассисон;

- иштирок дар ҷамъоварӣ ва назорати иттилоотҳои омории воридшаванда; ба кор даровардан ва коркарди иттилоотҳои оморӣ; интишори иттилоотҳо барои мақомотҳои маҳалии қонунгузор ва ҳукумати маҳаллӣ; таҳияи ҳисоботҳои умумӣ ва ба нашр омода намудани бюллетентҳои оморӣ ва дигар маводҳои оморӣ.

Таҷрибаи таълимӣ мумкин аст дар воҳидҳои сохтории Донишгоҳ, корхона, муассиса ва ташкилот гузаронида шавад.

Таҷрибаомӯзии таълимии донишҷӯён ба мӯҳлати ду ҳафта пешбинӣ шудааст. Таҷрибаомӯзии таълимии донишҷӯёни таҳсилоти рӯзонаи ихтисоси «Омор» баъди супоридани сессияи имтиҳонотии тобистона семестри 4-ум гузаронида мешавад.

2.2 Таҷрибаомӯзии истеҳсолӣ ва пешаздипломӣ

Мақсади таҷрибаомӯзӣ беҳтар намудани сифати тайёрии мутахасисон доир ба омор бо роҳи мукаммалгардонӣ ва мустаҳкам кардани донишҳои назариявии азхудкардашуда, гирифтани малакаҳои зарурии амалии истеҳсолӣ дар корхона, ташкилот ва муассисаҳо мебошад.

Вазифаҳои асосии таҷрибаомӯзӣ аз инҳо иборат аст:

- шиносоӣ бо хусусиятҳои кори корхона (фирма), тавсифи иҷтимоӣ-иқтисодии фаъолияти он;

- омӯзиши принсипҳои таҳия ва амалигардонии системаи иттилоотӣ-аналитикии корхона (фирма);

Омӯзиши фаъолияти қисм (шӯъбаи)-и корхона, ки бо ҷамъоварӣ ва коркарди иттилоотҳои оморӣ ва тартиб додани онҳо ба мақомотҳои оморӣ машғул аст;

-омӯзиши методологияи ҳисобгирии оморӣ, таҳияҳои методологии Агенти омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мақомотҳои ҳудудии он, ки ташкилотҳои оморӣ ҳангоми гузаронидани мушоҳидаҳои оморӣ ва ҳисоб кардани нишондиҳандаҳои асосии дар маҷмуаҳои оморӣ нашршаванда истифода менамоянд;

- иштирок дар гузаронидани мушоҳидаҳои оморӣ, коркард ва таҳлили маводҳои омории корхона (ташкилот, муассиса);

- шиносой бо ташкили коркарди иттилоотҳои азим (бузург) ва ҷараёнҳо бо истифодаи технологиҳои муосири компютерӣ ва системаи телекоммунатсионӣ, омӯхтани корҳои дар ташкили воситаҳои таъмини барномавӣ истифодашаванда;

- ҷамъоварии маводҳои назариявӣ ва амалӣ барои маърӯзаҳои илмӣ ва иҷрои корҳои курсӣ доир ба ихтисоси интихобшуда.

Мақсад ва вазифаҳои таҷрибаомӯзӣ бо назардошти соҳаи фаъолияти корхона, шакли ташкилӣ-ҳуқуқии он ва тағйиротҳо дар таҷрибаи қонунгузорӣ ва хоҷагӣ амалӣ гардонида мешавад.

Давомнокии таҷрибаомӯзии истеҳсолӣ 2 ҳафта ва пешаздипломӣ 6 ҳафта мебошад.

2.2.1 Таҷрибаомӯзӣ дар мақомотҳои омори давлатӣ

Ба низоми омори давлатӣ Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва мақомотҳои ҳудудии он дохил мешаванд.

Барои амиқ омӯхтани низоми корҳои оморӣ донишҷӯ бояд доир ба фаъолияти яке аз мақомотҳои ягонаи низоми омори давлатӣ тасавурот пайдо намояд, бо тахияҳои асосӣ муфассал шинос шуда, дар корҳои илмӣ-методии шӯъба, ки дар он таҷриба меомӯзад, фаъолона иштирок кунад. Реҷаи

гузаронидани таҷрибаомӯзии донишҷӯ ба таври фардӣ тартиб дода мешавад.

Дар рафти таҷрибаомӯзӣ ба донишҷӯ лозим аст, чунин хелҳои корҳои ҷории шӯъбаро, ки дар он ҷо таҷрибаомӯз аст, омӯзад:

а) корҳо бо ҳисоботҳои дохилшаванда, доираи воҳидҳои ҳисобдеҳ, тартиби ҷамъбасткунӣ ва мӯҳлати қабули ҳисоботҳо;

б) ташкили мушоҳидаи омории махсус, ки шӯъбаи воҳидии ташкилот мегузаронад; фаъолияти шӯъбаҳои гуногуни корхона, тартиб ва мӯҳлати иҷрои корҳо;

в) корҳои яквақта ки қисм (шӯъба) омода сохта онҳоро иҷро менамояд; доираи фарогирии ҳисоботҳои воҳиди сохторӣ; иҷрокунандагон;

г) таҳияи ҳисоботҳои ҷамъбастӣ, ки ба роҳбарияти болоии ташкилот пешниҳод мешаванд - маълумотномаҳои оморӣ, иттилоотҳо ба мақомотҳои маъмурӣ, оморӣ ва дигарҳо;

д) усулҳои риёзӣ ва омории ҳисоббарорӣ ва назорати маълумотҳои оморӣ.

Донишҷӯ бояд малакаи иҷрои корҳои аналитикиро ҳосил намояд, ки инҳоянд:

а) таҳлили маълумотҳои ҷорӣ, баён кардани натиҷаҳои он дар эзоҳот ва мактубҳои ҳамроҳ фиристодашаванда ба

ҷадвалҳо (бо назардошти тавсифи ин таҳлил, иҷрокунандагон ва дараҷаи коллективӣ);

б) таҳияи қоидаҳои аналитикӣ бо назардошти тартиби муайянкунии мавзӯҳои онҳо, алоқаи мавзӯҳо бо таҳлили маълумотҳои ҷорӣ, иҷрокунандагон, ҳамкории дохили шӯъба ва бо дигар шӯъбаҳо, дараҷа ва тартиби истифода бурдани корҳои аналитикии шӯъбаҳои гуногуни корхона; омӯзиши қайдҳои аналитикӣ аз рӯи коркардҳои солона ва яквақтаи шӯъбаҳои корхона.

Донишҷӯ, дар баробари чунин корҳои аналитикӣ, инчунин бо ташкили кори шӯъба: сохтор, тақсимоти вазифаҳо дар байни ҳамкорон аз рӯи хели корҳои ҷорӣ (аз рӯи шаклҳои ҳисобот), оид ба доираи воҳидҳои ҳисобдеҳ, характери корҳо вобаста аз дараҷаи ихтисоси коркунон, ҳаҷм ва тақвими иҷрои корҳо; тақсимоти вазифаҳо ҳангоми иҷрои корҳои яквақта; тартиби ҷалбкунӣ ва омӯзонидани кормандони муваққатӣ, ҳайати онҳо; механизатсияи хурд дар шӯъба ва даровардани корҳо дар МЭҲ; нақшаи тақвимӣ ва назорат аз рафти иҷрои нақша.

Номгӯи корҳое, ки дар иҷрои онҳо донишҷӯ шахсан бояд иштирок намояд инҳоянд: такмилдиҳии методологияи корҳои иҷрошаванда дар қисми умумии нишондиҳандаҳои дастурии Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва идораҳо; ташкил ва банақшагирии корҳо;

тартиби ҷамъоварӣ, тафтиш ва саҳеҳгардонии маводҳо барои ҳар як намуди корҳо, пайдарпаии коркарди онҳо; назорат дар рафти таҳиякунӣ; ҳосил кардани ҷамъбасти хотимавӣ ва таҳлили назоратии он; тақсимоти меҳнат дар байни иҷрокунандагон; механизатсияи хурд ва калони корҳо; қиёснамоӣ бо маводҳои дигар шӯъбаҳо, дараҷаи эътиборнокии натиҷаи корҳо; истифодаи таъҷилии онҳо, аз ҷумла дар корҳои аналитикии шӯъба.

2.2.2 Таҷрибаомӯзӣ дар корхонаҳо

Амалигардонии барномаи мазкур иҷрои масъалаҳои зеринро талаб менамояд:

1. Тавсифи мухтасари фаъолияти иҷтимоӣ-иқтисодии корхона; ташкили идоракунии корхона ва ҳамоҳангсозии фаъолияти шӯъбаҳо; Сохтор ва якҷоя амал кардани иттилоотии звеноҳои дастгоҳи идоракунӣ.

Муайян кардани мақсади корҳои идоракунӣ ва меъерҳои баҳодиҳӣ ба натиҷаи онҳо. Ташкили банақшагирии стратегӣ, тактикӣ ва таъҷилӣ дар корхона. Мазмун ва тартиби таҳияи бизнес-нақша ва мониторинги иҷрои онҳо. Ҷамъоварӣ ва мураттабсозии иттилоотҳо доир ба масъалаҳои тадқиқшаванда.

2. Системаи корҳои аналитикӣ ва ояндабинӣ дар корхонаҳо. Унсурҳои асосии он: системаи дохилии ҳисобот, системаҳои мониторинги муҳити беруна, тадқиқотҳои

маркетингӣ, дастгирии қарорҳои идоракунӣ (таъмини барномавӣ барои моделсозӣ ваояндабинии вазъи бозор).

Таъмини иттилоотии корҳои аналитикӣ. Омӯзиши маълумотҳо, ки корхонаҳо истифода менамоянд. Манбаҳои гирдоварии маълумотҳо ва тавсифи онҳо: аввалия ва дуюмин (мушоҳида, озмоиш, мусоҳиба (пурсиш)). Ҳисоботҳои расмии молиявӣ ва оморӣ. Ҳисоботҳои оморӣ дар системаи иттилоотҳои расмӣ. Муттаҳиднамудани ҳисоботҳо.

Таъмини ташкилии корҳои аналитикӣ. Хизматрасониҳои иқтисодӣ ва маркетингии корхона. Истифодабарандагони беруна.

Таъмини методии объетҳои гуногуни таҳлил. Роҳбарии корхона. Истифодабарандагони беруна. Норасоиҳои идоракунии корхона, ки аз танзими ҷараёнҳои иттилоотӣ ваояндабинӣ вобастагӣ доранд.

Системаи ташкили корҳои аналитикӣ доир ба нақшагирӣ ваояндабинӣ. Системаи ташаккул ва истифодаи иттилоотҳо дар вақти гузаронидани таҳлил (мазмуни иттилоот, иҷрокунандаи мушаххас, шуъбаи корхона, даврӣ будан (такроршавандагӣ), муҳлат ва шакли пешниҳод; қабулкунанда).

Сохтори шӯъбае, ки бо ҷамъоварӣ ва таҳлили иттилоотҳои оморӣ, ҷамъбаст кардани натиҷаи корҳо машғул

аст. Тақсимоти вазифаҳо ва якҷояамалинамоии иттилоотии байни шӯъбаҳо.

Роҳбарӣ ва банақшагирии корҳои шӯъбаҳо. Мушаххасгардонии нақшаҳо, аз ҷумла корҳои дастурдиҳӣ-назоратӣ ва корҳои аналитикӣ. Тартиби интиқоли маводҳои оморӣ ба мақомотҳои оморӣ, маъмурӣ ва ғайра.

Омӯзиши корҳои оморӣ дар корхонаҳо, муоина кардани самтҳои гуногуни тадқиқотҳои омории фаъолияти корхона ва инъикос кардани натиҷаҳои онҳо дар шаклҳои мушоҳидаҳо, ки омори давлатӣ тақозо менамояд.

Самтҳои тадқиқоти омории фаъолияти корхонаҳо инҳоянд:

- омӯзиши омории ҳолати молиявии корхона. Сохтори амволи корхона ва сарчашмаҳои ташкилии он. Омори ҳолати активҳои ҷорӣ. Омори воситаҳои асосӣ. Омори бозоргирии тавозун (баланс). Омори қарзҳои кредиторӣ ва дебиторӣ. Омори таҳкимии молиявӣ ва фаъолнокии расмӣ;

- омори натиҷаҳои молиявӣ. Самтҳои истифодабарии фоида. Таҳлили омории корҳои корхона ва истифодаи сармоя аз рӯи нишондиҳандаҳо. Таҳлили омилии фоида ва даромаднокии корхона;

- омори фаъолияти сармоягузорӣ. Баҳо, таҳлил ва ояндабинии лоиҳаҳои инвеститсионӣ; ҳисобкунӣ ва баҳои самаранокии онҳо;

- омор дар фаъолияти маркетингӣ. Омӯзиши омории иқтидори корхонаҳои рақобаткунанда. Мақоми фирмаҳо дар бозор. Омори рақобатпазирии маҳсулот. Омӯзиши омории маҳсулот, бозори фурӯш, истеъмолкунандагон. Омори талабот. Омори даромаднокии маҳсулот. Омори ҳаҷми барномаҳои истеҳсолӣ ва фурӯш. Сохтор, тартиби ташкил ва мониторинги барномаҳои истеҳсолӣ. Омӯзиши омории иқтидорҳои истеҳсолӣ. Омори динамика ва иҷрои нақшаи ҳаҷми маҳсулот. Нишондиҳандаҳои иҷрои нақша доир ба ассортимент ва комплекткунонии маҳсулот. Ҳисоб кардани нишондиҳандаҳои сифати маҳсулот;

- ташкили бонки маълумотҳо бо ёрии системаи идоракунии базаи маълумотҳо, ки имкон медиҳад динамикаи ҳаҷми истеҳсол ва фурӯшро бо мақсади муқаррарсозии тамоюлҳои асосии тараққиёти истеҳсолот ва фурӯши маҳсулот ва инчунин дурнамоии онҳо тавсиф намоянд. Таҳлили омилии фурӯши маҳсулот. Тавсифи ассортименти молҳо. Ошкор кардани гурӯҳи молҳо, муайянкунандаи ҳаҷми фурӯш ба воситаи таҳлилҳои кластерӣ ва коррелятсионнӣ-регрессионӣ, диаграммаи Парето, инчунин дараҷаи таъсиррасонии гурӯҳҳои ассортиментҳои асосӣ ба ҳаҷми умумии фурӯш. Сохтори фурӯш аз рӯи хелҳои музднокӣ. Иҷрои нақша доир ба ассортименти молҳо. Сохтори маҳсулот;

- омори сатҳи ташкилӣ-техникӣ. Омӯзиши омории равандҳои истеҳсолӣ ва технологӣ. Омори сифати маҳсулот. Назорати омории сифат. Омори нишондиҳандаҳои сикли истеҳсолӣ. Омӯзиши омории самаранокии идоракунӣ. Қиёскунии сатҳ ва динамикаи нишондиҳандаҳои ташкили истеҳсолот ва нишондиҳандаҳои самаранокии истеҳсолот – ҳосилнокии меҳнат, боздеҳи фондҳо, даромаднокӣ ва ғайра. Омори фондҳои асосӣ ва активҳои ғайримоддӣ. Омӯзиши ҳаҷм ва динамикаи фондҳои асосӣ. Нишондиҳандаҳои истифодабарии фондҳои асосӣ, омӯзиши динамикаи онҳо бо истифодаи системаи индексҳо. Тавсифи синну солии таркиби таҷҳизот. Таҳлили омилии истифодабарии самараноки фондҳои асосӣ. Нишондиҳандаҳои истифодаи майдонҳои истеҳсолӣ ва таҷҳизотҳои корхона. Мушоҳидаи яквақта дар истифодабарии хелҳои алоҳидаи таҷҳизот. Нишондиҳандаҳои фондҳои асосӣ дар ҳисоботҳои омории корхона;

- омори алоқа бо таъминкунандагони молҳо (фиристодани молҳо). Мониторинги иҷрои шартномаҳо доир ба таҳвили захираҳои моддӣ. Сохтори захираҳо аз рӯи сарчашмаҳои дохилшавӣ. Омӯзиши омории таъминнокии корхона бо масолеҳ ва ҳолати захираҳо. Самаранок истифодабарии масолеҳҳо. Омӯзиши омории масолеҳғунҷоиши маҳсулот. Омори истифодаи партовҳо. Сохтори хароҷотҳо доир ба ташкил ва нигоҳдории захираҳои

истеҳсолӣ. Сохтори хароҷотҳои молтаъминкунӣ. Таҳлили коррелятсионӣ ва регрессионии хароҷотҳо доир ба таъмини моддӣ-техникӣ;

- омори музди меҳнат. Омӯзиши омории ҳайати коркунон. Омори ҳаракати шумораи коркунон. Омори таъминнокии корхона бо захираҳои меҳнатӣ. Омори ҳаракати коргарони истеҳсолӣ. Нишондиҳандаҳои иҷрои нормаи коркард. (нормаи вақт). Омӯзиши хароҷотҳои вақти корӣ (суратгирӣ, мушоҳидаи хронометражӣ). Таҳлили омили коркарди миёнасолонаи коркард ба як корманди ҳайати истеҳсолӣ-саноатӣ. Таҳлили омории ҳосилнокии меҳнат (усулҳои гурӯҳбандӣ, коррелятсионӣ-регрессионӣ, индексӣ). Омори фонди музди меҳнат ва пардохтҳои иҷтимоӣ. Омӯзиши динамикаи музди кори миёна ва дефферинсиатсияи музди кор. Омӯзиши омории таносуби байни суръати афзоиши ҳосилнокии меҳнат ва музди меҳнат. Баҳои самаранокии иқтисодии истифодаи захираҳои меҳнатӣ. Нишондиҳандаҳои меҳнатӣ дар ҳисоботҳои омории корхона. Омори хароҷотҳои истеҳсолӣ ва фурӯш. Омори сатҳ, динамика ва сохтори хароҷотҳои истеҳсолӣ аз рӯи элементҳои иқтисодӣ. Нишондиҳандаҳои арзиши аслии маҳсулоти моли қиёсшаванда. Барҳамдиҳии таъсири нарх ва тарифҳо бе тағйирёбии арзиши аслӣ, муайян кардани таъсиррасонии тағйирёбии хароҷотҳо аз рӯи моддаҳои алоҳида ба

ташкилёбии арзиши аслии пурраи маҳсулот. Таҳлили омории тағйирёбии захираҳои моддӣ аз рӯи омилҳо. Омори сатҳ, сохтор ва динамикаи хароҷотҳои маркетингӣ. Динамикаи хароҷотҳои молтаъминкунӣ ва ҳаҷми фурӯши маҳсулот. Нишондиҳандаҳои арзиши аслии маҳсулот дар ҳисоботҳои омории корхона. Тавозуни маҳсулоти молӣ. Динамикаи хароҷотҳои умумиистеҳсолӣ ва умумихоҷагӣ. Муайян кардани маблағи талаф аз нуқсон ва фоизи талаф ба арзиши аслии пурраи маҳсулоти истеҳсолшуда. Омори талаф аз нуқсон.

2.2.3 Таҷрибаомӯзӣ дар ташкилотҳои савдо

Дар ташкилотҳои савдо донишҷӯён бо шакли ташкилӣ-ҳуқуқӣ, соҳа, хел ва миқёси фаъолият, сохтори ташкилии идоракунӣ, шӯъбаҳо ва вазифаҳои онҳо, инчунин ташкили ҳисобгирӣ, омор, таҳлил ва банақшагирии фаъолияти тиҷоратӣ шинос мешаванд.

Дар рафти таҷрибомӯзӣ бояд чунин корҳоро анҷом диҳанд:

- омӯзиши системаи нишондиҳандаҳои ҷамъбастӣ ва алоҳидаи фаъолияти тиҷоратӣ (гардиши молӣ, хароҷоти муомилот, захираҳои молӣ, даромади умумӣ, фоида, даромаднокӣ), нишондиҳандаҳои ҳолати молиявӣ ва истифодабарии онҳо дар таҳлил, баҳои самаранокии фаъолият ва вазъияти фирмаҳо дар бозор;

- дида баромадани масъалаҳои методикаи таҳияи дурнамоӣ ва нақшаҳои фаъолияти тиҷоратӣ;

- омӯзиши системаи ҳисоботҳои дохилӣ ва берунӣ.

2.2.4 Таҷрибаомӯзӣ дар ташкилотҳои бонкӣ.

Дар рафти таҷрибомӯзӣ дар низоми бонкӣ (бонкҳои тиҷоратӣ, давлатӣ ва ғайра) донишҷӯён бояд чунин корҳоро иҷро намоянд:

- омодасозии тавсифи самтҳои асосии фаъолияти бонкӣ (амалиёти бонкӣ, хизматрасонии бонкӣ ва аҳдномаҳои бонкӣ);

- шиносоӣ бо системаи ҳисобгирӣ ва таҳлил, таъмини иттилоотии фаъолият, ҳисоботҳои дохилӣ ва берунии бонкҳо;

- таҳияи тавсифи омории сарчашмаҳои захираҳои бонкӣ, сиёсати депозитӣ; омӯзиши тартиби ҳисобгирӣ ва таҳлили амалиёти пассивӣ ва активии бонк, сандуқи қарзӣ ва сифати он;

- тасвири тарзҳои баҳои хатари бонкӣ;

- гузаронидани таҳлили омории нишондиҳандаҳои фаъолияти бонкӣ (даромаднокӣ, устувории молиявӣ ва бозоргирии бонк).

2.2.5 Таҷрибаомӯзӣ дар мақомотҳои андоз

Дар раванди таҷрибомӯзӣ донишҷӯён бояд чунин корҳоро иҷро намоянд:

- тасавурот доир ба сохтори ташкилии мақомот, шумораи коркунон дар шӯъбаҳо;

- тавсифдиҳии схемаи умумии даврзани (гардиш)-и иттилоотҳо дар мақомот ва таҷҳизонидани ҷойҳои кории мақомоти андоз;

- шиносоӣ бо хелҳои андоз, боҷ ва пардохтҳои ҷойдошта ва аз навҷоришуда, муайян кардани базаи андозбандии онҳо ва ставкаи андоз барои субъектҳои гуногуни андозбандӣ;

- омӯзиши шаклҳои ҳисобот доир ба андоз, боҷ ва пардохтҳо ва мӯҳлати пешниҳоди онҳо;

- шинос шудан бо системаи нишондиҳандаҳои фаъолияти андоз (ҳисоби микдори тафтиши ҳуҷҷаттии гузаронидашудаи андозсупорандагон, маблағи андози ҳисобидашуда ва ҳақиқии воридшуда ба буҷет, бақияпулӣ, микдори ҳодисаҳои бодошти амалиёт дар бонк, микдори маводҳое, ки ба мақомотҳои ҳифзи ҳуқуқ равона шуданд, микдори вайронкунандагони қонунҳои андоз ва ғайра);

- таҳияи таснифи омории ҳаҷм, таркиб ва сохтори воридоти андоз, гузаронидани таҳлили онҳо, таъмини дурнамоӣ бо назардошти тараққиёти иқтисодиёти минтақа;

- омӯзиши имконоти истифодаи маълумотҳои мақомоти андоз бо корҳои оморӣ доир ба баҳои иқтисодиёти ниҳонӣ.

2.2.6 Таҷрибаомӯзӣ дар вазорату идораҳо

Донишҷӯён дар рафти таҷрибаомӯзӣ дар вазорату идораҳо бояд силсилаи чунин корҳоро иҷро намоянд:

- шинос шудан бо мақсад, вазифа ва самтҳои асосии фаъолияти вазорат (идора,) ҳайати воҳидҳои сохтории он, шумораи коркунон, тобеӣ ва якҷояамалкунии звеноҳои алоҳидаи идоракунӣ, характери баҳамалоқамандӣ бо дигар вазорату идораҳо, таҳияи тасавурот доир ба накш ва мақоми вазорат (идора) дар системаи умумии мақомотҳои идоракунии ҷумҳурӣ;

- омӯзиши системаи иттилоотии вазорат: манбаҳои дохилӣ ва берунӣ, ҳисоботҳои воридшаванда, доираи шахсони ҳисобдеҳ, тартиби ҷамъбаст ва мӯҳлати дохилшавии ҳисобот, корҳои яквақта, ҳисоботҳои ҷамъбастӣ, ки ба роҳбарони болоӣ пешниҳод карда мешаванд, маълумотномаҳои оморӣ, иттилоотҳо ки ба ташкилотҳои маъмурӣ, оморӣ ва дигар мақомотҳо пешниҳод мешаванд, инчунин инъикоси тавсифи умумии системаи ҳаркати иттилоотҳо дар вазорат (идора);

- шинос шудан бо ташкили корҳои аналитикӣ оид ба нақшагирӣ ва ояндабинии тарақиёти соҳаҳои гуногун, сфераи фаъолият ва умуман минтақа:

- коркарди методологияи иҷрои корҳо.

2.2.7 Таҷрибаомӯзӣ дар ташкилотҳои молиявӣ

Дар рафти таҷрибаомӯзӣ донишҷӯ бояд чунин малакаю маҳоратро соҳиб шавад:

- оняндабинӣ ва ҳисобкунии ҳамаи пардохтҳо ба буҷет (ноҳияҳо, шаҳрҳо ва ҷумҳурӣ); таҳлили иҷрои буҷет;

- таҳлили фаъолияти молиявӣ-хоҷагии фаъолияти корхона, вазорат, идора;

- таҳияи харҷнома (смета) доир ба маблағгузории хоҷагии халқ, тандурустӣ, варзиш, таъминоти иҷтимоӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ;

- назорат аз болои мақсаднок ва самаранок истифода бурдани қарзи бонкӣ, воситаҳои пулии буҷетӣ ва фондҳои давлатии ғайри буҷетӣ;

Шиносоӣ бо шакҳлои ҳисоботҳои оморӣ.

2.2.8 Таҷрибаомӯзӣ дар ширкатҳои суғуртавӣ

Ҳангоми гузаштани таҷрибаомӯзии истеҳсолӣ донишҷӯ бояд чунин корҳоро иҷро намояд:

- шинос шудан бо мақсад ва вазифаҳои фаъолияти суғурта, сохтор ва функсияҳои қисмии ташкилот, хелҳои суғурта;

- омӯзиши банақшагирӣ ва дурнамоии фаъолияти суғурта, методикаи банақшагирии дохилшавии пардохтҳои суғуртавӣ, ставкаи пардохтҳои суғурта доир ба суғуртакунии

шахсони ҳуқуқӣ, амвол, суғуртаи шахсӣ, методикаи ҳисобкунии онҳо.

- таҳлили ҳолати бозори хизматрасонии суғурта;

- дида баромадани масъалаҳои муҳим будани суғурта, шартномаи суғурта, қоидаи суғуртакунӣ ва пардохт;

- гузаронидани таҳлили омории дохилшавии пардохтҳои суғурта, пулдиҳӣ ва натиҷаҳои молиявии амалиёти суғуртавӣ, баҳои устувории молиявии ширкатҳои суғурта;

- шиносоӣ бо шаклҳои ҳисоботҳои оморӣ.

2.2.9 Таҷрибаомӯзӣ дар ширкатҳои реклама, васоити ахбори омма (ВАО)

Дар вақти гузатани таҷрибаомӯзӣ дар ширкатҳои реклама ва ВАО донишҷӯ бояд чунин корҳоро иҷро намояд:

- шиносоӣ бо мақсад ва вазифаҳои фаъолияти ширкатҳои реклама, ВАО, сохтор ва функсияҳои қисматҳои ташкилот;

- омӯзиши методикаи истифодашавандаи таҳлили фаъолияти ташкилот, ВАО-иқтисодӣ, молиявӣ, маркетингӣ ва рекламадиҳӣ;

- таҳлили ҳолати бозори хизматрасонии рекламавӣ дар ширкат ва ВАО;

- таҳлили омории маълумотҳо ки фаъолияти рекламавии ширкат, ВАО-ро тавсиф менамоянд;

- шиносоӣ бо шаклҳои ҳисоботҳои оморӣ ва молиявӣ, ки таҳлили фаолияти рекламадиҳиро имконият медиҳанд.

3. Барасмиятдарорении маводҳои ҳисобот ва аттестатсия доир ба ҷамъбасти таҷрибаомӯзӣ

Давраи хотимавии таҷрибаомӯзӣ омода сохтани ҳисобот ва ҳимояи он мебошад, ки мувофиқи дастури таҷрибаомӯзӣ барасмият даровардa мешавад. Баъди баохиррасии таҷрибаомӯзӣ донишҷӯ ӯҳдадор аст ба роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз кафедра ҳуҷҷатҳои зеринро пешниҳод намояд:

- ҳисобот доир ба таҷрибаомӯзӣ бо имзоҳои донишҷӯ ва роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз ташкилот (корхона, муассиса);

- рӯзнома бо имзои роҳбари таҷрибаомӯзи аз корхона (ташкилот, муассиса) ва тасдиқи он бо мӯҳр;

- тавсифнома (характеристика)-и истеҳсолӣ бо нишондоди баҳои кори донишҷӯ бо имзои роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз корхона (ташкилот, муассиса) ва тасдиқи он бо мӯҳр:

Ҳисоботро бо нишондоди санаи рӯз таҷрибаомӯз имзо менамояд ва дар сарварақи он аз тарафи роҳбари корхона (ташкилот, муассиса) мӯҳр гузошта мешавад.

Сохтори ҳисобот бояд чунин бошад: варақаи титулӣ (сарварақ), мундарича, қисми асосии ҳисобот мувофиқи талабҳои барнома бо назардошти вазифаҳои фардӣ, хулоса, рӯйхати истифодаи сарчашмаҳо ва замимаҳо.

Дар ҳисобот бояд нишон дода шавад:

- тавсифи фаъолияти корхона (ташкилот, муассиса), ки базаи таҷрибаомӯзӣ мебошад;

- тавсифи умумии вазифаҳо ки дар ҷои гузаронидани таҷрибаомӯзӣ ҳал карда мешаванд;

- номгӯи маводҳои методии омӯхташуда;

- тавсифи сарчашмаҳои иттилоотии омории омӯхташуда;

- натиҷаи тадқиқотҳои оморӣ;

- хулоса ва тавсияҳо доир ба истифодаи маводҳои дастрасшуда дар кори курсӣ ва рисолаи хатмкунӣ.

Қисми асосии ҳисобот аз муқаддима, хулоса ва якчанд қисм иборат аст ки ҳар яке аз ин қисмҳо аз саҳифаи нав шурӯъ карда мешаванд.

Дар муқаддима бояд доир ба нақши омор дар иқтисодиёт, оид ба зарурияти таҷрибаомӯзӣ барои мустаҳкам кардани донишҳои назариявӣ, баён кардани мақсад ва вазифаҳои он нишон дода шавад.

Дар қисми асосӣ тавсифи мухтасари ташкилӣ-иқтисодии муассисаи таҷрибаомӯзӣ, тасвири сохтори

истеҳсолӣ ва ташкилӣ, нишондиҳандаҳои асосии фаъолият, тавсифи корҳои аналитикию ҷории шӯъбаҳо (қисмҳо), маводҳои омӯхташуда, ҳисобкуниҳо, хулоса ва пешниҳодҳо доир ба такмил додани корҳои иқтисодӣ-оморӣ нишон дода мешаванд.

Дар охир хулосаҳои баровардашуда мувофиқи мақсад ва вазифаҳои таҷрибаомӯзӣ пешниҳод мешаванд.

Ҳисобот доир ба вазифаҳои фардӣ бояд маводҳоро барои навиштани кори курсӣ ва рисолаи хатмкунӣ дар бар гирад. Қисми мазкур иборат аст.

- тасвири умумии объекти тадқиқот (моҳияти иқтисодӣ, нишондиҳандаҳои асосии фаъолият, тамоюл дар инкишоф ва ба ҳамалоқамандӣ ва ғайра);

- гузаронидани таҳлили комплексии фаъолияти объект;

-интихоби бузургиҳои асосӣ, ки имкон медиҳанд ҳолати кунунӣ ва ояндаи тарққиёт баҳо дода шавад.

Ҳисобот бояд ба таври аниқ, эътимоднок, мухтасар ва пайдарпаии мантиқӣ иҷро карда шавад. Дар рафти баён кардани маводҳо бояд схема, формула, график, ҷадвал ва ҳисобкуниҳо нишон дода шаванд. Ҳамаи маводҳои графикӣ ва дигар маводҳои ҳаҷман калон (мисол, дастурамал, ҳуҷҷатҳо ва ғайра) дар охири ҳисобот бо намуди замима ҷойгиронида мешавад.

Баъд аз дида баромадани маводҳои пешниҳодшуда роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз корхона (ташкилот, муассиса) ба

донишҷӯ тақризи мухтасар навишта, ҳисоботро имзо менамояд.

Баъди хотимаи таҷрибаомӯзӣ ҳисобот ба кафедра пешниҳод карда мешавад. Ҳангоми ҷой доштани якчанд нафар таҷрибаомӯз дар як объект такроршавии қайдҳо дар ҳисобот, инчунин таҳияи ҳисоботи комплексӣ иҷозат дода намешавад.

Ҳимояи ҳисобот дар кафедра дар ҳайати комиссияи ташкил шуда гузаронида мешавад.